

SZENDEHELY

TELEPÜLÉSKÉPI ARCULATI KÉZIKÖNYV-2017.

TARTALOMJEGYZÉK

1. Bevezetés 5
2. Szendehely bemutatása 7
3. Örökségünk 10
4. Eltérő karakterű településrészek Szendehelyen 19
 - Ófalu-Településközponti, hagyományos beépítésű területek*
 - 2-es út településképi szempontból látványérintett, fejlődő arculatú területe*
 - Változó megjelenésű lakóterületek*
 - Beépítésre nem szánt területek*
5. Építészeti útmutató 29
 - Telepítés*
 - Magasság*
 - Tetőhajlásszög*
 - Tetőforma*
 - Színek*
 - Terepalakítás*
 - Kerítések*
 - Kertek*
 - Erkélyek, tornácok*
 - Ajtók, ablakok*
 - Homlokzatképzések*
 - Részletek*
6. Mai példák 51
7. Utcák, terek 55
8. Hirdetések, reklámtáblák 57

BEVEZETÉS

Tisztelettel és meleg szeretettel köszöntöm a Szendehelyen élő embereket és azokat, akik a jövőben Szendehelyen akarnak lakni, dolgozni abból az alkalomból, hogy az Önkormányzat Képviselő-testülete jóváhagyta lakóhelyünk arculatát bemutató kézikönyvet és elfogadta a megőrzését, szépítését segítő településképi rendeletet.

A kézikönyv a falu értékes örökségének, épületeinek, tájainak bemutatásával lehetővé teszi minden olvasó számára, hogy megismerjék és felismerjék a település megőrzendő és tovább szépítendő értékeit, a szép utcát, tájat, épületet. Az ízlések különbözők. Belátom, hogy legtöbb embernek a saját háza, kertje tetszik legjobban, mert az ő munkája van benne. De az is jellemző ránk, hogy ha a szomszéd virágot tesz az ablakába, vagy virágot ültet a kiskertjébe, akkor mi sem hagyjuk virág nélkül a portánkat. A szomszéd házának, kerítésének formája, színe, kertjének művelése, a másik utca látványa, a völgy vagy domboldal képe, melyre ablakunkból rálátunk, hatással van ránk.

Ez a kézikönyv segítséget ad a helybelieknek és az ide költözni vágyóknak annak megértésében, hogy az épített-, és a természeti környezet szépsége, látványa pozitív irányba tereli közérzetünket. Érzékelteti, hogy Szendehely mely értékeit kell megőrizni és látványát hogyan érdemes változtatni annak érdekében, hogy az itt élő emberek évről évre egyre jobban érezzék magukat itthon, egyre elégedettebbek legyenek.

Az egymástól eltérő arculattal rendelkező településrészek bemutatása megalapozza a településkép minőségi formálására irányuló ajánlásokat, az egyes településrészek építészeti útmutatóját. Bízom abban, hogy mindenki számára érthető, hogy a falu régi beépítésű utcáiba, ahol a közösségi használatú épületek (templom, iskola, kultúrház, óvoda, stb.) és a múltat idéző falusi lakóházak állnak, más jellegű épületek épüljenek, mint a közelmúltban parcellázott új beépítésű területeken.

A jövőben épülő, vagy felújításra kerülő épületek tekintetében az építők és a tervezők szendehegyi tankönyvének szerepét is betölti ez a képekgyűjtemény. Rámutat arra, hogy milyen az az épület, melyben megtalálható a „szendehegyiség” s ugyanakkor hangulatában illeszkedik az utcában korábban megépült házak közé. Nevelje az embereket, hogy amit építenek, az ne legyen tömegében aránytalan, színében túl élénk, formájában a többitől eltérő, díszítettségében túl gazdag, kirívó, hanem arra legyen büszke az építtető és a tervező egyaránt, hogy hasonlít a helyi arculati kézikönyvben bemutatott szép és jó példákra. Az ajánlások a helyi tényleges építészeti értékeket mutatják be a szabadon választható lehetőségek megismertetésével. Az elvárásokat szép példák fotóival, illetve rajzolt vázlatokkal tettük érzékletessé és mindenki számára könnyen érthetővé.

Legyen Szendehegy mind a helybeliek, mind a turisták és a beköltözni vágyók számára szép település.

Szendehegy, 2017. október 1.

Altsach Ignác
polgármester

SZENDEHELY BEMUTATÁSA

Szendehely sajátos földrajzi helyzetéből és az országos közúti közlekedési hálózathoz (2-es út) való illeszkedése folytán tulajdonképpen a nyugat-nógrádi térség kapuja, valamint a nemzetközi észak-déli közlekedési tengely egyik meghatározó útvonalának része. A Börzsöny észak-keleti részén, a Naszály hegy lábánál fekvő község magából Szendehelyből és Katalinpusztából áll, melyeket a főközlekedési út fűz össze egy, a völgyekből dombhátakra felfutó településfolyammá. A falukép tájképi megjelenését a lakott területeket körülölelő erdőségek változatos domborzati jelenléte éppúgy meghatározza, mint a már visszaszorulóban lévő szőlő- és gyümölcsstermesztési kultúra természeti környezetbe ágyazódott parcellái. Szendehely látképét szemlélve ez az ember alkotta kultúrtáj és az Isten teremtette természet harmonikus egysége köszön vissza, talán ez a vonzás gyarapítja ma is a faluban letelepedni vágyók számát.

A falu alapítása az 1753-as évhez, mint az origót jelentő dátumhoz kötődik, mikor a szomszédos Berkenyéről, túlnépesedés okán, a korábban a bajorországi Franken vidékéről betelepített német családok a Vác és a nagymarosi rév felé vezető út mentén püspöki uradalmi területen új közösséget hoztak létre. A lélekszámban máig növekvő település az elmúlt évszázadok vérvíatarait átvészelve – az 1848-as pusztító falutűzvést, az 1950-es évek kitelepítéseit – az 1990-es éveket követően a budapesti agglomerációhoz tartozó Vác város környékének kedvelt lakóhelyévé vált. Az egykori utcák házai nem ürültek ki, a régi porták és újonnan parcellázott településrészek benépesültek a városból elvándorló családokkal.

A közel 1610 fős település korszerű alapintézményi és közmű infrastruktúrával rendelkezik, hagyományait ápoló, polgárosodó, jól prosperáló község képét mutatja.

Szendehely mai ismertségének oka, hogy keresztülhalad rajta az Országos Kéktúra útvonala. Ennek, és a falut körül vevő természetvédelmi oltalomban is részesített környezetnek köszönhetően alakítottak ki Katalinpuszta határában nagy népszerűségnek örvendő látogatóközpontot.

A település máig őrzi német identitásának hagyományait. A Német Nemzetiségi Önkormányzat, Óvoda és Iskola, mind meghatározó jelentőségűek Szendehely jelenkorában is.

ÖRÖKSÉGÜNK

Szendehely két országos jelentőségű műemlékkel rendelkezik.

A Kisboldogasszony tiszteletére szentelt római katolikus temploma késő barokk stílusban épült. A faluközpont meghatározó elemét gróf Migazzi Kristóf váci püspök kezdi el építeni 1756-ban, majd gróf Althan Károly Mihály püspök idején 1785-ben fejezik be. Tornya csak 1779-ben készül el, ezt követően 1812-ben bővítik mai állapotára. A szabadonálló, egyhajós templom, DNY-i homlokzata előtt középtorony található, egyenes záródású szentélye a hajónál keskenyebb. Az ÉNY-i oldalhoz kapcsolódó sekrestye falán található gróf Althan Mihály Károly váci püspök címere. A hajó csehsüveg boltozattal fedett, bejáratí oldalán karzat található. Berendezése az elmúlt évszázadok változó ízlését tükrözi, első orgonája 1803-ból való, melyet 1929-ben a pécsi Angster orgonagyár épít át.

A központi elhelyezkedésű szakrális épület egyben a község legmeghatározóbb épülete is, mely már távolabbról is jelképként határozza meg Szendehelyet.

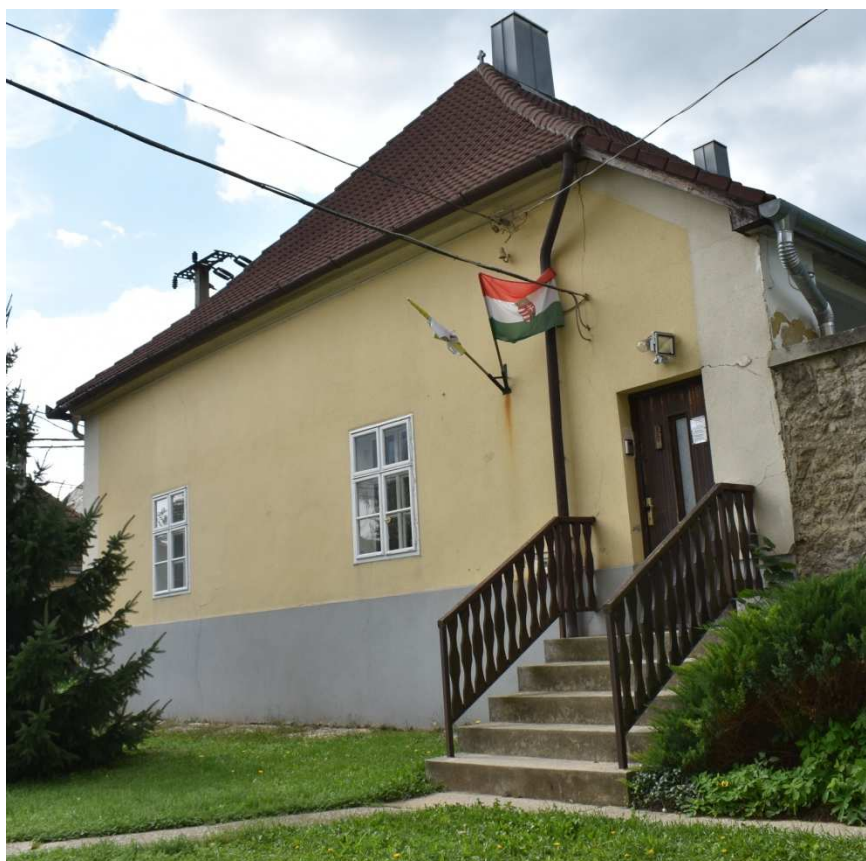

püspöki címer

A másik jelentős műemléke a Lóska-patak mellékágán átívelő egynyílású boltozatú kőhíd mellett álló Nepomuki Szent János szobor, melyet Gotz János állíttatott 1830-ban. A feliratos talapzaton álló, egykor festett szobor a szentet papi ornátusban, kezében kereszttel és pálmaággal ábrázolja. Az 1825-ben épült híd készítése idejét a két oldalán keretezett zárókőbe vésett évszám jeleníti meg. A kibetonozott híd mai állapotát 1984-ben nyerte el.

Országosan nyilvántartott műemléki érték a templom mellett álló plébániaház.
A többször átépített épület 1795-ből való

Helyi jelentőségű értékek azok a kőkeresztek, melyekből 22 áll a településen. A változatos formai kialakítással létrehozott szakrális emlékek visszatükrözik az egykori keresztállítók hitbéli buzgóságát. A keresztek jelentős hányada német nyelvű felirattal készült, jellemzően gót betűkkel vésve. A magas kőtalpazaton álló keresztoszárakat szintén kőből faragták az egykori helyi mesterek, esetenként a korpusz a későbbiekben vasból készült. A hagyományosan festett alakos kereszt szép példája található a templom mellett a Váci utcában.

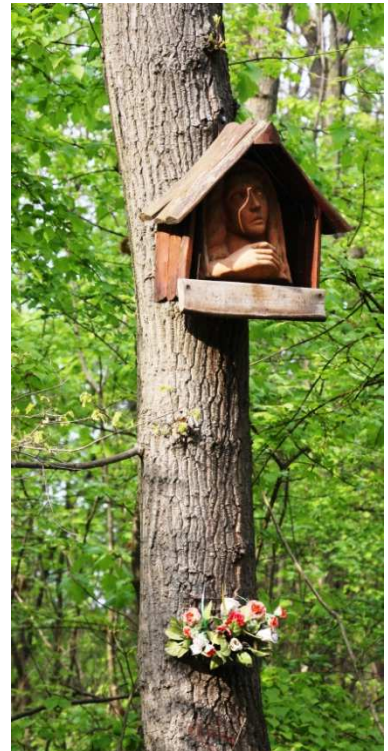

A szőlő-hegyi kálvária, a Szent Orbán szobor, a temető régi sírkövei mind része annak a szenthelyi hagyatékknak, mely az itt lakók faluképében él. Ezek a kőből faragott alkotások az igényességet hirdetik készítőikről és az őket állító közösségről is.

A falusi ember hite nem csak a házak között tapintható meg, hanem az őt körülvevő környezetben is. A szendehelyi határszéleken, erdei utak mentén megjelennek a hitvallók szakrális kisemlékei.

Az erdőbe vezető út melletti Szentháromság kápolna, vagy a fára helyezett Mária kép a kirándulót, az úton lévő is megállásra készítetik. Megjelenítik az itt élők elköteleződését az ősoket megtartó vallásos hagyomány iránt.

Ezek az útszéli szentek legtöbbször egy jellemző ábrázolási séma szerint készültek, azonban az alkotó mesterségbeli tudása, korának szellemvilága mindig visszatükröződik bennük. Éles látással észrevehetjük bennük a „hely szellemének” erejét, az egykori szendehelyi lakosok hitbéli állhatatosságát. Érdekes, részben helytörténeti, részben sajátos arculati, grafikai elemük a gót betűs írással készített vésett felirat.

Az Ófalu hagyományos fésűs beépítését megőrző parasztporták jól példázzák egykori tulajdonosaik célszerű szépmérzékét. A gondosan elkészített faragott kő lábazatok tornácos lakóépülethez csatlakozó gazdasági épületek és udvar végű keresztcsűrök, a gazdaságát és életét előrelátóan elrendező ember képét tükrözik a mai napig. A díszesebben kialakított utcai homlokzatok az ünnepelőbe öltözött gazda méltóságával állnak még néhány helyen.

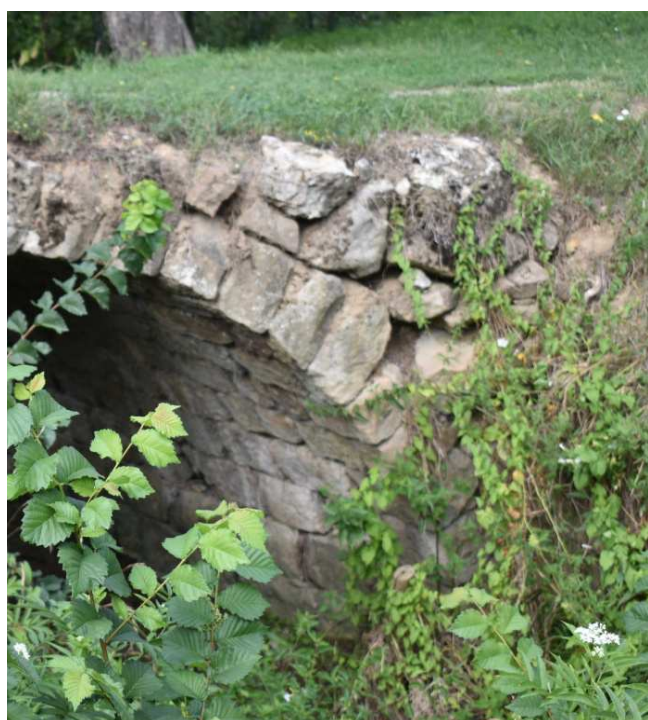
Az utcára merőleges nyeregtető, az azt lezáró oromfal ritmikus ismétlődése jellemzi az Ófalu hagyományos beépítését. Ebben a rendben a monotonitást a homlokzati felületek változó díszítése töri meg.

Bár mára, az elmúlt évtizedek során a házak utcai része már átépült, megnagyobbodott a lakóépület, ennek ellenére az utcakép (Szabadság, Kossuth utcák), a telekszerkezet, őrzi a hagyományos falu megjelenését.

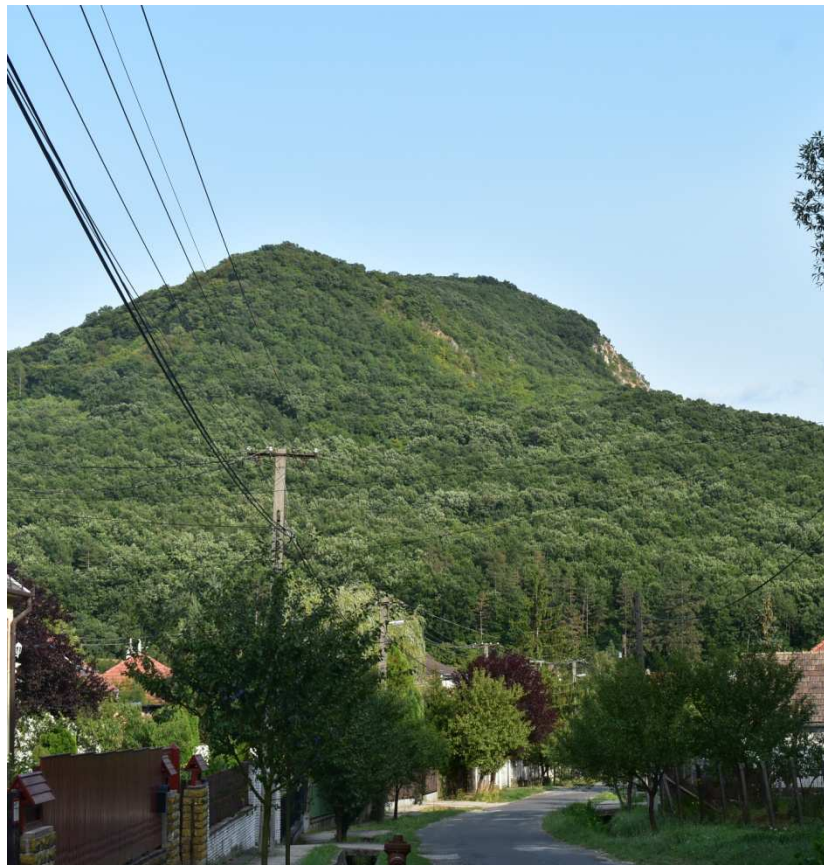
A hosszú szalagtelken oldalhatáron álló beépítéssel a lakóépületet a gazdasági épületek sora követi, néhány helyen a telek hosszirányára merőleges, ún. keresztcsűr is épült.

Az épített örökség értékes emlékei a Lókos-patak mellékágán megmaradt, egyszerű kőboltozatként épült bejáró hidak. A helyi kőfaragó mesterséget reprezentáló műtárgyak a mai napig szolgálják a patak túloldalán lakókat, dicsérve alkotójukat.

Szendehely egyik legnagyobb értéke a falut körülölelő táj. A település szinte bármelyik pontjáról feltárulkozik a Börzsöny erdővel borított szelíd vonulatainak valamelyike, ahová, ha behatol az ember, megérinti az időtlenség lassú melankóliája. Bár a helyenként tömbként záródó erdőségeket észak-déli irányban kettévágja a 2-es főút lüktető zaja, mégis a táj karaktere a meghatározó. Minden kert látképe a közel-távoli erdő, a dombra kúszó szőlősorok. A gyalogutak mindenütt a természetes élet sűrűjébe vezetnek.

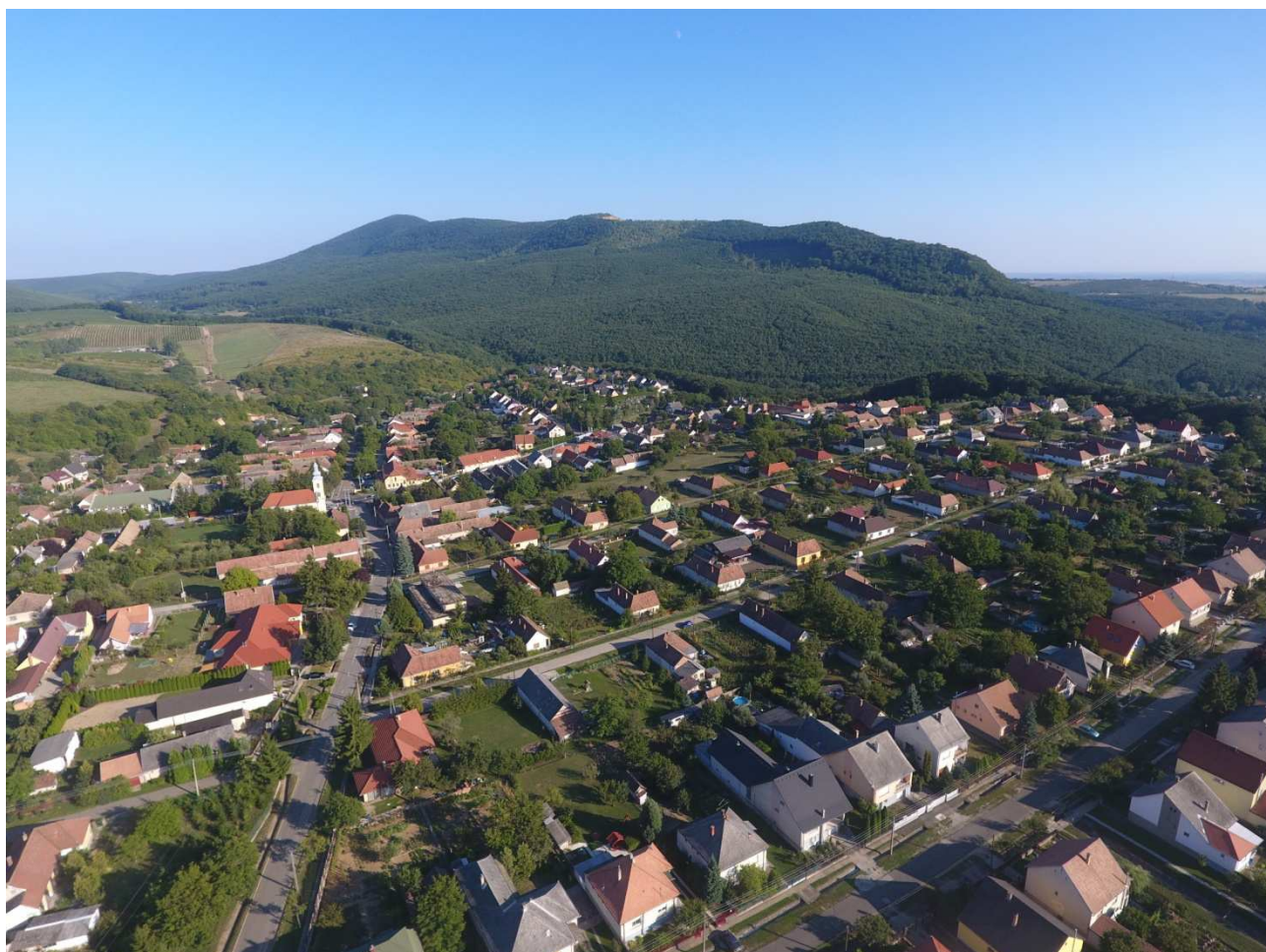
Az ember által létrehozott kultúrtáj, a lakott településrészek jól beágyazódnak táji környezetükbe. Katalinpuszta területe szinte elbújik a Lósi-patak mellékágának völgyében.

A falu közvetlen környezetében tapintható közelségben találkozhatunk az erdei állatokkal és csodálkozhatunk rá a minden évszakban másképpen kitáruló növényvilágra.

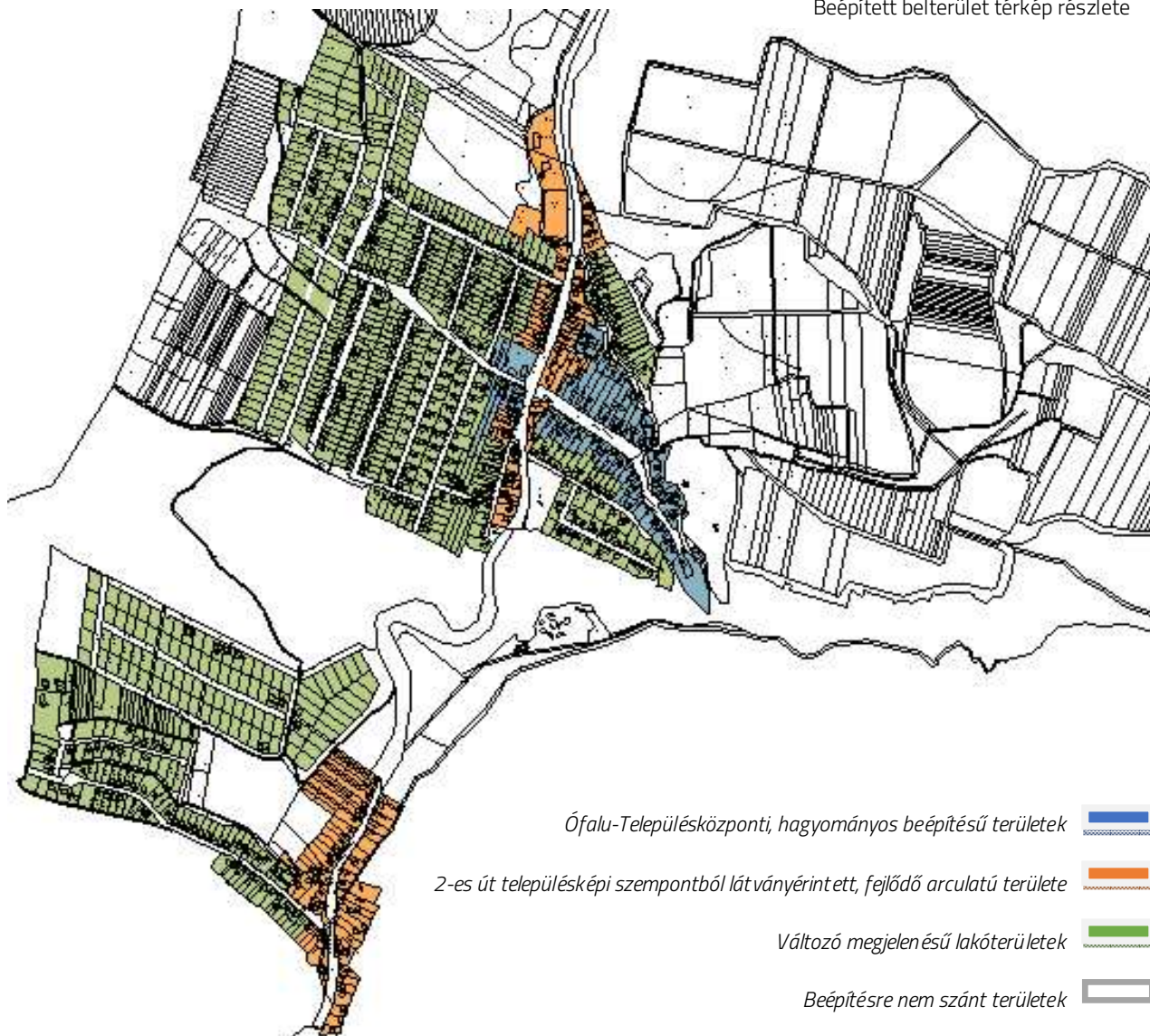
ELTÉRŐ KARAKTERŰ TELEPÜLÉSRÉSZEK

Eltérő karakterű települési területek lehatárolásra, a településkép, arculati jellemzők és település karakter bemutatásával.

Szendehely teljes közigazgatási területét ábrázoló térkép

Beépített belterület térkép részlete

ÓFALU-hagyományos beépítésű területek

Szendehely és Katalinpuszta településközponti, hagyományos beépítésű területe, ahol jellemzően fésűs vagy szabadon álló beépítésű telkeken utcára merőleges gerincű lakóépületek alkotnak térfalat. Ezeken a történeti településrészekben az egy-egy utcaszakasgra jellemző oldalhatáron álló beépítés, vagy jellemzően Katalinpuszta területén a mély előkert mögött, a telek zöldfelületeiben úszó épületek jelentik az adott terület meghatározó karakterét. A magastetős épületek ritmusa uralja az utcaképeket, melyek egy sajátosan szigorú rendbe illeszkedést követelnek az újonnan épülő háztól. A főépületek mellett létesített kiegészítő, gazdasági épületek igazodnak a telkek adottságához, mint építészeti egység egyes elemei a közterület felől is látható udvarrészekben is megjelennek.

A Szabadság és Kossuth utcák, a Váci út hosszú házai jellemzően cserépfedésűek és oromfalas az utcai homlokzatuk, szabályos elrendezésű páros ablakkal esetleg tornácajtóval. A vakolt homlokzatokat régebben vakolatkeretezések (vakolathímek) díszítették, de a későbbi időkben készült téglaburkolatú díszítő tagozatokkal is találkozhatunk.

A helyi adottságoktól függően állnak a házak a telek utcai vonalán, vagy előkert is található előttük.

2-es út látványérintett, fejlődő arculatú területe

A falut keresztülszelő fő közlekedési út Szendehely kirakata. Itt a hagyományos lakótelkeket a csomópontokhoz sűrűsödve felváltják az átmenő forgalom indukálta kereskedelmi és vendéglátó létesítmények.

A változó települési karakter, a funkció és az ebből következő épület méretében különül el a hagyományos beépítésű történeti településrészekről. Ez az a terület, ahol legszembetűnőbben jelennek meg az urbanizációs hatások, amellett, hogy az épületek homlokzati megjelenése továbbra is megőrzi a települési identitás részét képező falusi karaktert. Ez a terület elsődlegesen jeleníti meg a település turisztikai üzenetét az áthaladó utazóknak.

VÁLTOZÓ MEGJELENÉSŰ LAKÓTERÜLETEK

Ezek a település legfiatalabb utcái, ahol bár jellemzően egységes telekosztású tömböken helyezkednek el az 1980-as, 1990-es, 2000-es években épült lakóépületek, mégis minden ingatlan saját önálló arculattal bír, ahol az építés milyensége megjeleníti a tulajdonos önkifejezési igényét is. Ezeken a területeken a hagyományos tömegformák mellett megjelennek az egyediség igényével készült épületek is.

Ebbe a vibrálóan változó karakterű képbe az új jövevények csak a szomszédra figyelnek már, nagy építészeti egységek nem jönnek létre. A csaknem kizárólag magastetős épületek tető kialakítása, homlokzata az építészet széles tárházát mutatja be, itt a formai igényesség lehet csak a mérce.

Az összetett alaprajzú és tömegű épületek a legtöbb helyen oldalhatáron álló beépítésűek, de a legújabb lakóterületeken már szabadonálló módon is épültek házak.

Az utcaképet változatos szín és anyaghasználat jellemzi, helyenként önmagáért élő formákkal is, helyenként a kiteljesedő utcai fásítások idővel egységes utcaképpé formálják a területet.

BEÉPÍTÉSRE NEM SZÁNT TERÜLETEK

A települést körülvevő beépítetlen természeti környezet pontszerűen megjelenő, a gazdálkodást vagy éppen a turizmust szolgáló épületeinek harmonikusan és mértéktartóan kell reprezentálniuk funkciójukat. A környezetüket csak kiegészítő térbeli tárgyak nem nőhetnek túl az őket befogadó tájon. Ennek a törekvésnek szép példája a Katalinpusztán felépült kirándulóközpont. Itt a kortárs építészet nyelvével a telepítéstől egészen az építészeti részletképzésekig jelen van az empátia, a külső és belső használati terek kiegészítik egymást, a térrészek csak lehatárolnak egy szeletet a tájból.

Ez a magatartás a további külterületei építések követendő példája.

A beépítésre nem szánt területek tájképvédelmi övezetét a vonatkozó előírásoknak megfelelően kell kezelni, hogy a jövő nemzedék is maradéktalanul élvezhesse a látóhatáron feltáruló Bőrszőny tájképi varázsát.

A külterületen jellemzően nincsenek épületek, néhány történeti okokból beépült helytől eltekintve. Az erdőszült részek és művelt mezőgazdasági területek határán a vadászati, gazdálkodási tevékenységet kiszolgáló pontszerűen elhelyezett erdei építmények, vadászlesek, vadetetők találhatóak csak.

A beépítésre nem szánt terület tájképvédelmi övezetét a vonatkozó előírásoknak megfelelően kell kezelni, hogy a jövő nemzedék is maradéktalanul élvezhesse a látóhatáron feltáruló Bórsöny tájképi megjelenését.

Kirándulóközpont Katalinpusztán

ÉPÍTÉSZETI ÚTMUTATÓ

A történeti településrészekre vonatkozó építészeti ajánlások nem tudják meghatározni azt a teljes építészeti eszköztárat, ami „széppé” teheti az adott települést. A továbbiakban bemutatott követendő példák azonban segítségül szolgálnak a jó gyakorlatok elvének követésére az építést, környezetalakítást érintő döntésekben.

Arra a kérdésre, hogy mitől szép egy településrész képe, nem lehet tömondatban válaszolni. Van, akinek azért szép valami, mert itt született, van, akinek azért, mert nemrég költözött ide, s megvalósította álmait. A szépség ugyan szubjektív, ebben a fejezetben azonban feladatunk határozottan állást foglalni arról, hogy milyen épület való ide. Azokat a lehetőségeket kívánjuk bemutatni, melyek megismerésével elkerülhetjük a telepítés, épületmagasság, tetőforma, anyaghasználat, tároló és kerítésépítés legáltalánosabb hibáit.

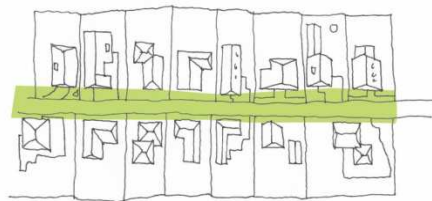
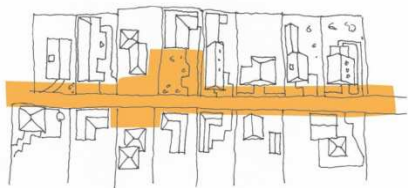

ÓFALU-hagyományos beépítésű területek

TELEPÍTÉS

A történeti településszerkezetű területen a családi lakóházak többsége az észak-nyugati telekhatárra lett építve az utcára merőleges nyeregteretével. A közösségi rendeltetésű épületek (templom, iskola, kultúrház) szabadonálló elhelyezések, tetőformájuk változatos.

Az eredeti megjelenésű utcák, kisméretű telkek méretének, hangulatos házak tömegének megőrzése csak úgy lehetséges, hogy adott esetben az utcafrontra telepített, bontásra érett régi ház tömegét építjük újjá, s az utcafronti épülethez, szorosan mögéje kerül ugyancsak oldalhatáron álló telepítéssel az új, nagyobb méretű bővítés. Az új épületek elhelyezésénél mindig fontos, hogy az utca épületekkel meghatározott térfalát, építési vonalát ne bontsuk meg. A szomszédos épületekhez mindig illeszkedve épüljön a telken az új épület, ezáltal az utca rendezettsége megmarad.

MAGASSÁG

Szendehely történeti településszerkezetű részén az épületek magassága az építés idejétől függően jelentősen eltér egymástól. Az utóbbi ötven évben épült lakóépületek magasabbak az előző 150 évben épülteknél. A környezeténél kiugróan magasabb házak – bár formájuk, színezésük, anyaghasználatuk önmagában kellemes látványt nyújt – az utca, a településrész képét mégis megváltoztatják, ezért építésüket nem ajánljuk.

Ha a telek és beépítési mértékének határa nem teszi lehetővé a hasznos lakóterület földszinten történő elhelyezését, akkor ajánljuk a hiányzó szintterület padlástéri kialakítását az előírt magassági határon belül. Mellék rendeltetésű helyiségek (mosókonyha, szárító, kazán, tároló, barkácsműhely) elhelyezésére alkalmas a pinceszint.

Ügyeljünk arra, hogy az utcafronton a környezetre jellemző magassági arányokat megőrizzük.

TETŐHAJLÁSSZÖG

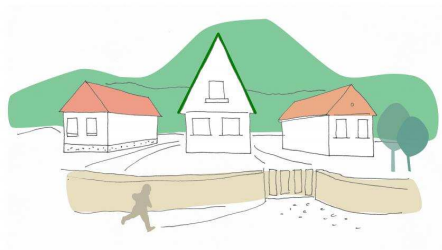
Ezen a területen a történelmileg kialakult, oldalhatáron álló beépítésű, az utcára merőleges tetőgerincű épületekhez hasonló tetőhajlásszögű cserépfedést ajánljuk. Jellemzően a 35-40 fokos hajlásszögű tetők illeszkednek ebbe a körzetbe. A néhány éve oly divatosná vált mediterrán vagy alpesi tetőforma egyáltalán nem illik ide..

TETŐFORMA

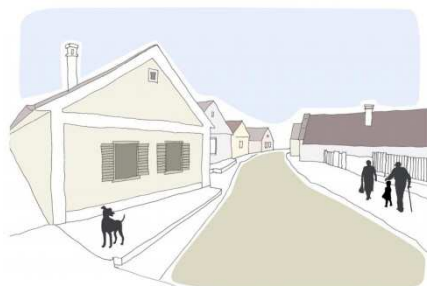
A lakóházak tetőformája is sok esetben megváltozott az elmúlt évtizedekben, de itt még ma is több a hagyományos, egyszerű nyeregtető. Az új házak építésénél, a meglévő házak felújításánál elvárjuk, hogy a szomszédos házak tetőformájához igazodjon az építettő. Az ugyanis nem szépíti a falu képét, ha két sátozott ház közé új nyeregtetőt épít, csak azért, hogy eleget tegyen az utcára vonatkozó településképi követelménynek.

Ha az építéssel érintett telek körül már kialakult egy nyeregtetőtől álló utcakép, akkor oda ne törölt, sátozott formájú épület kerüljön, hanem a szomszédokhoz hasonló egyszerű nyeregtetővel fedett ház.

ANYAGHASZNÁLAT, SZÍNEZÉS

Szendehely történeti településrészén ma sem használnak feltűnően élénk színeket a házak, kerítések festésére, a tetők fedésére. Leggyakoribb és a legszebb, a fehérre meszelt (festett) fal. A településképet nem rontja a színvilág változatossága, de fontos, hogy a különböző árnyalatok a meleg színek skálájában maradjanak, s azok közül is a pasztell változatok használatát szorgalmazzuk. Ugyanezt valljuk a kerítések és tetőfedések színezése tekintetében is, habár e felületek látványa nem oly feltűnő, mint az épületeké. A természetes anyagból (kő, fa, cserép) készülő építmények felülete akkor a legszebb, ha megtartja természetes színét, s csupán tartósságát növelő szintelen kezelést kap.

KERÍTÉSEK

Téved, aki azt hiszi, hogy a kerítés arra való, hogy megvédje a tulajdonost az ellenségtől, a tolvajtól. A kerítés legfőbb jelzi az idegennek, hogy a magánterület és a közterület határa hol van. Az átláthatóság nem csak azért elvárás, mert a tömör kerítés beavatkozást jelent a természetes környezetbe, hanem a XXI. században a szendehelyiek mindennapos gépjármű használatát teszi balesetmentessé azáltal, hogy a telekről, garázból való tolatásnál kilátást biztosít. Ezen indokokkal egyenértékűnek tartjuk azt is, hogy minden tömör kerítéstől szebb egy átlátható léckerítés, vagy faágakból fonott kerítés. Hál'istennek ma már az ilyen kerítés nem a szegénység jele.

Emellett természetesen vannak olyan utcárszletek, ahol a történeti hagyományok tömör kerítésfalban mutatkoznak meg, különösen olyan helyeken, ahol a terepadottságok ezt meg is követelik. Itt követni kell az elődök hagyományát, ez azonban azt is jelenti, hogy a kerítésfal igényesen megépített természetes kőfal legyen, hasonulva az épület lábazat képzéséhez. Így képez egységes megjelenést egy-egy telek, ill. egy-egy utcator.

KERTEK

Egy falusi telek kertje, a ház után a porta második arca. Nyitott könyvként olvasható belőle az ottlakók habitusa, érzékenysége és gondossága. A telek klasszikus hármastagoltsága a település több pontján jól megfigyelhető és követendő példaként is ajánlható.

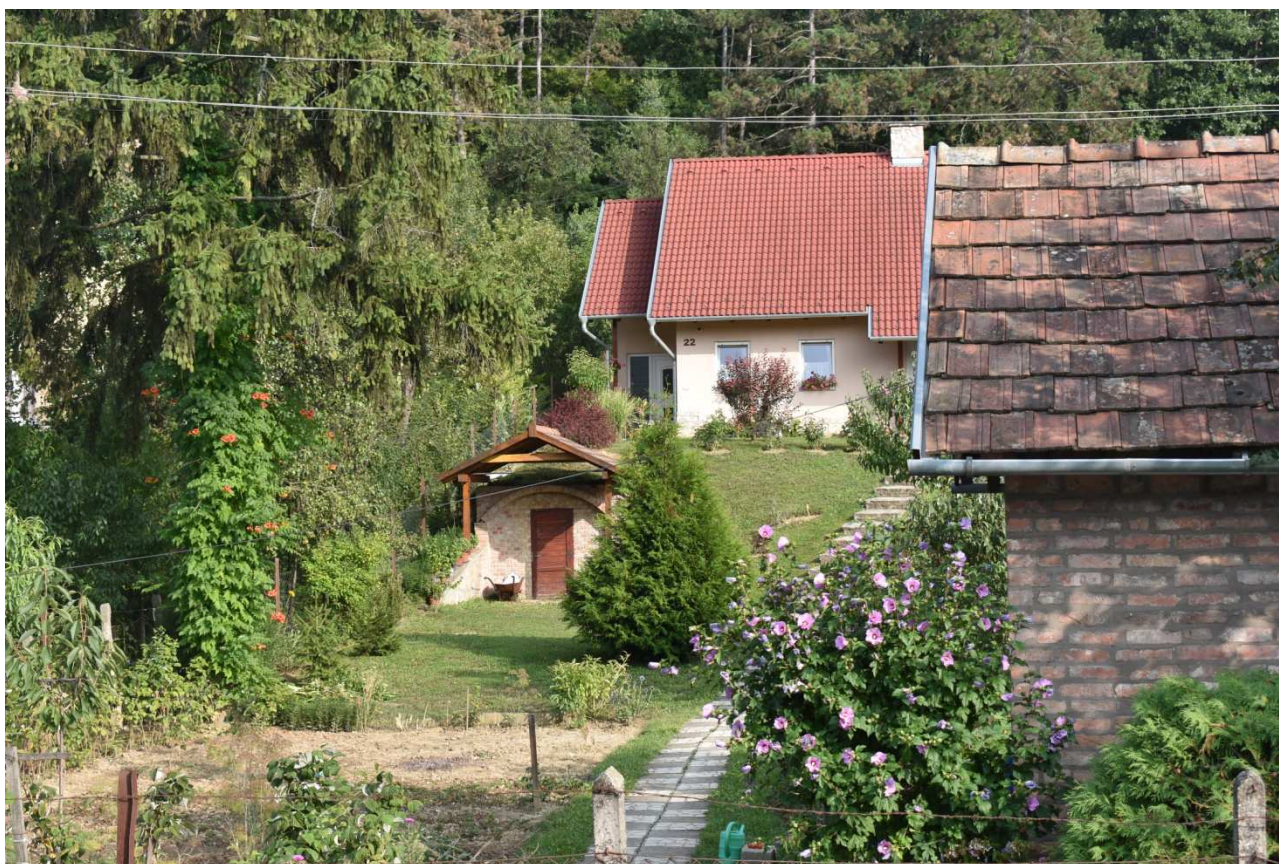
Az épület előtti díszkertben számos helyen gondozott virágágyások, örökzöld dísznövények vannak, ezek ápoltsága elsődlegesen meghatározza az utcaképet. Az épületek melletti oldalkertek már változatosabb megjelenéssel bírhatnak, hiszen a tulajdonosok életvitele nagyban meghatározza ezek funkcióit is. Ezek a kertrészek lehetnek díszkertek, pihenő kertek, vagy akár haszonkertek is.

Az ingatlanok hátsó kertei ugyancsak az életviteltől függően lehetnek változatosak, bár a falusias környezetben a ház körüli termelés céljára lehetne leginkább használni őket.

Az egyes kertrészekbe telepítendő növényzet kiválasztásánál legyünk figyelemmel a helyi sajtátosságokra, válasszunk a területre jellemző őshonos növényfajtákat. Kerüljük az allergén, invazív jellegű dísznövények kiültetését, gondoljunk családunkra és a környezetünkben élőkre egyaránt.

A közterületről jól látható kertrészekben ültessünk virágos növényeket, példát véve a hagyományos falusias portákról, hiszen szemet gyönyörködtető látvány az utcáról egy állandóan viruló virágos kert. Ne válasszuk a nyírt gyept és tuja bokrok egyhangúságát. A virágágyásokat illatozó gyógynövényágyásokkal is egészítsük ki, így még a család fűszer és tea igénye is kielégíthető.

Szendehelyre jellemző a szőlő és borkultúra jelenléte. Ebből fakadóan a szőlők és szőlőskertek látványa része a települési arculatnak. Bátorítunk mindenkit, hogy a hagyományosan megjelenő lugasok, kordonok, tőkék telepítésébe vágjon bele, otthonossá és hasznossá is tehető velük a lakóingatlan.

Szintén jellemző a falura a gyümölcsösök látványa, nem ritka, hogy az utcafásítás egy szakasza is gyümölcsfákból áll. Ezek az út menti gyümölcsfák nem csak gazdájuknak hálálják meg a gondoskodást, hanem az arra járóknak is árnyat és talán még egy szomjoltó gyümölcsöt is adnak. A falusi kultúrában nem számít lopásnak az út széli fáról egy-két szem gyümölcs elfogyasztása.

A kert része épített környezetünknek, az abban elhelyezett kertberendezési tárgyak, dekorációs elemek ugyanúgy domináns meghatározói a telek megjelenésének, mint a ház vagy a kerítés. A legfőbb szempont az arányosság és ízlésesség. Ugyanez igaz a manapság népszerű kertdíszítő elemekre is.

Ne feledkezzünk meg a kertünk természetbe ágyazottságát is megteremteni, legyen madárbarát kertünk, legyen benne helye az etetőnek és madárodúnak is.

TORNÁCOK

A falusias településkép jellegzetes része az oldalsó tornácos parasztház, melyből Szendehelyen sok szép példát találhatunk. A tornácok jól használható átmenetet képeznek a belső és külső terek között.

Fedésük, tartóoszlopaik anyaga igen változatos, láthatunk fából, kőből, téglából készítettet is. Leggyakoribb a ház falazatával azonos anyagból, azonos felületképzéssel készült tornácoszlop. Előfordult, hogy a tornácot befalzták a szaporodó családtagok elhelyezése céljából. Ezt a jövőben nem javasoljuk. A tornácok utca felőli nyílása maradjon nyitott, ha nem is használják, legfeljebb korláttal vagy faráccsal jelezzék a bejárat megváltozását.

A tornác, mint épületelem az új beépítésű településrészekben is példamutatóan gyakori. A nap járásával változó árnyékoltságú átmeneti tér védelmet biztosít a mögötte lévő homlokzatnak, nyílászáróknak és egyúttal ki is egészíti a ház zárt tereinek funkciót. Egy tornác sok mindenre használható, ideiglenes esőbiztos tárolásra, a nappali terek bővülete is lehet, előtető a bejárat előtt, pihenő tér a kánikulában. Ezért fontos, hogy megőrizzük nyitottságát, átjárhatóságát. Ez az összekötő kapocs ház és kert között, ami minden falusi, vidéki porta hasznos része. Gondoljuk erre, ha meglévő öreg házunk felújítását, vagy új épület építését tervezzük. A hagyományos forma és tér képzés ma sem avult el funkcionálisan.

AJTÓK, ABLAKOK

Egy-egy ház megjelenése jelentősen függ a homlokzati nyílászárók milyenségétől is. Meghatározó a tömör és áttört felületek aránya, a nyílászáró irányultsága (álló, fekvő). A hagyományos arculatú településrészen 40-50 évvel ezelőtt épült sáttortetős házak megbontották a főutca oromfalas, nyeregtetős parasztházak egységesen szép utcaképét. Az új háztípussal együtt a nyílászáró arányok is megváltoztak, nem előnyükre.

A hagyományos nyílászáró arányok mindig álló formátumúak, megnyújtott magasságukkal esztétikusan illeszkedtek a homlokzathoz. Különösen igaz ez a bejárati ajtókra, melyek az első köszöntők egy házba való belépés előtt. Vegyünk példát az elődök formaérzékéről és válasszunk stílusos, az épülethez illeszkedő ajtótípust, ami a belépő számára kifejező lehet.

Az ablak a ház szeme-ahogyan a régiek mondták.

A hagyományos településrészekben jellemző álló formátumú ablakarányokat őrizzük meg a felújításokat követően is. A műszaki modernizáció nem ellentét a nyílászáró formai értékének megőrzésével. A ház teljes megjelenéséhez illeszkedő, műves kialakítású ablak visszatükrözi a lakók széppérezését is.

A tervezett árnyékoló szerkezetek beépítése során törekedjünk arra, hogy az utólagos redőnyök, zsaluk ne rontsák el az eredeti szerkezet esztétikus megjelenését. Minden esetben gondoljunk a célszerűség mellett a formai kialakításra is, az utólagos redőnytokok rejtett kivitelben készüljenek.

A nyílászárók színezésénél használjunk hagyományosan visszafoogott színeket, kerüljük a harsogó, rikító élénk színhasználatot.

A nyílások keretezésénél is kövessük a hagyományokat, egyszerű vakolatkeretet alkalmazzunk, ne áltagazatokat, stukkókat. Ezeknek a kiemelő tagozatoknak mindig világos színezést adjunk.

HOMLOKZATKÉPZÉS

A hagyományos faluképre jellemző homlokzatképzés Szendehelyen, a terméskő lábazon álló, vakolt felületű, oromfalas utcai homlokzat. Ezt az alapképeletet gazdagították a visszafogott vakoltdíszítések. Gazdasági épületek esetében nem ritkán szerkezeti indokok miatt a tömör hatású földszinti felületeket, már könnyedebb fa oromzatokkal fejezték be.

Az épülethomlokzatok növényzettel való befuttatása minden esetben színes, eleven képet mutat a házról.

RÉSZLETEK

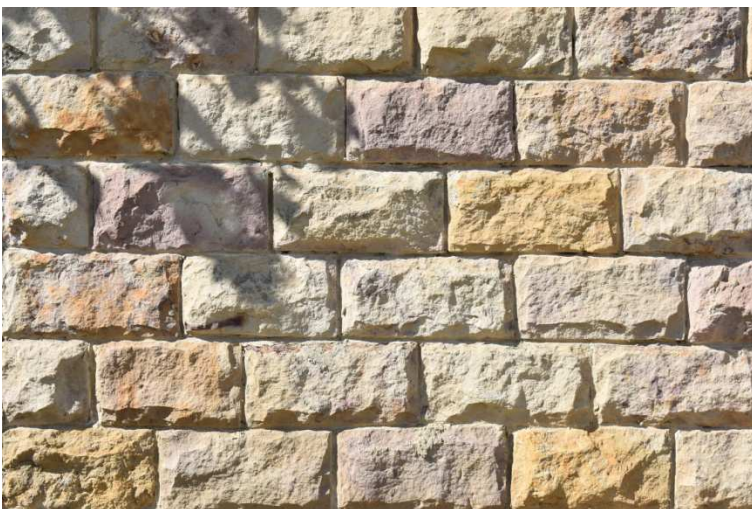
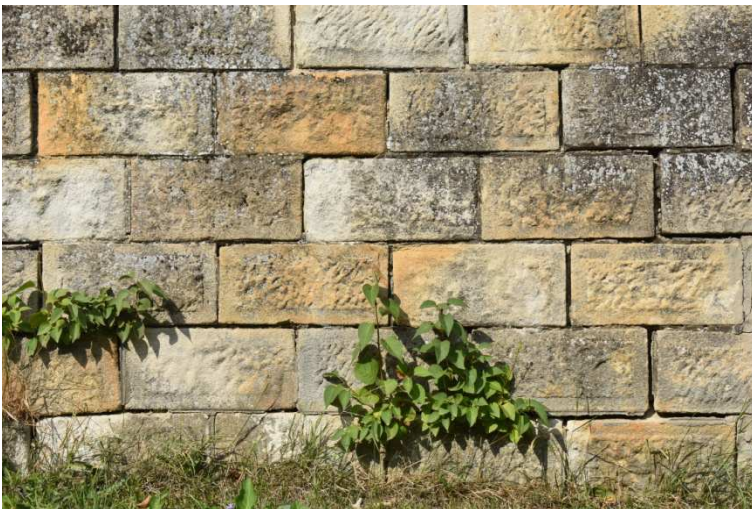
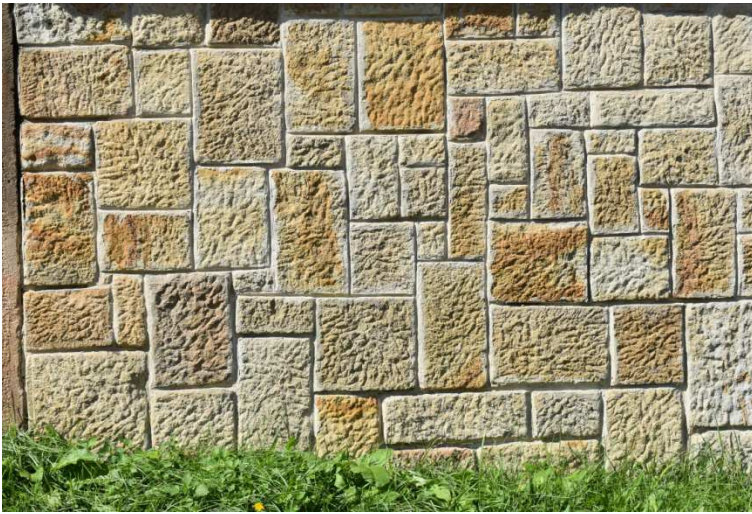

A településünk, az utcánk tele van azokkal a sokszor észrevételenül megbújó részletekkel, melyek visszatükrözik az itt élők gondosságát, érzékenységét. Így van ez az épületeinkkel is. Az építőmesterek tudása, kreativitása, arány- és szépérzéke hozta létre azt a sok kis apró történetet egy házban, vagy akár egy kerítésen, ami kerek-egésszé teszi a művet.

Vegyük észre ezeket a részleteket, melyek gazdagítanak egy-egy nagy homlokzatfelületet, érdekessé tesznek egy egyszerű deszkakerítést is.

Őrizzük meg környezetünk tovább építésénél, házfelújításnál ezeket a kidolgozott vakolathímeket, kőfaragványokat, mívés kovácsolt kapukat. Hiszen ezek a befektetett munka okán is – de formai különlegességük miatt is – értékesebbé, vonzóbbá teszik házunkat.

A házak kő lábazatain megfigyelhetjük, hogy azonos kőanyagból is hányféle felületi megjelenés alakítható ki, a kőelemek méretétől, alakjától, elrendezésétől és megmunkálásától függően. Ez a gondolkodásmód teszi változatossá és egyedivé a hasonló, de közelről részletgazdag lábazati falakat

2-es út látványérített, fejlődő arculatú területe

TELEPÍTÉS, TÖMEGFORMA, ANYAGHASZNÁLAT, HOMLOKZATKÉPZÉS

Ezek a területen is az oldalhatáron álló beépítés a jellemző akkor is, ha településképi feltárulkozás időnkét zárt térfalat is mutat. A terület gazdasági potenciálja következtében az épületek száma földszintestől fokozatosan nő az emeletes épületekig a közlekedési csomópontok felé közeledve. Az épületek jellemzően magastetővel valósultak meg. Ezt, az utcarészenként kialakult rendet vegyük figyelembe. A házat az utcától a többi épülettel egy vonalba, előkerttel építsük. Ezen a területen változatos tetőformák jellemzők, míg az ófalui részen inkább az útra merőleges nyeregtetők, addig Katalinpusztán az úttal párhuzamos ereszkialakítású nyereg és sátoztetők a meghatározók. A tetőhajlásszög esetében igazodjunk környezetünkhöz, túl alacson, vagy túl meredek tetőszögek idegenként hatnak ebben a közegben is. Természetesen igényes építészeti formaalakítással bármilyen tető készülhet, de annak indokoltságát esztétikailag is át kell gondolnunk. A magasság, tetőforma és homlokzati tagoltság tekintetében vegyük figyelembe a szomszédos épületeket. Ezek adják meg az alapvető illeszkedési szabályokat, hozzájuk is idomulva valósítsuk meg elképzeléseinket.

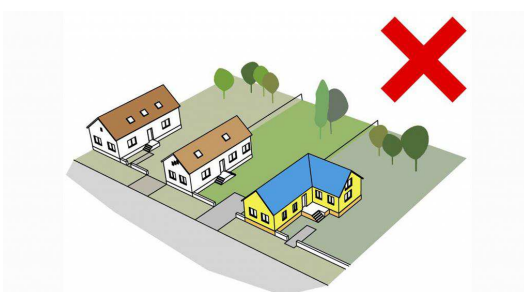
Mivel az épületek nem egykorúak ezért ezek homlokzati tagoltsága, nyílászárók is adott építési korukat tükrözik, ez azt jelenti, hogy nem kizárólagos elvárás az álló formátumú egységes nyílászárók építése. Azonban a homlokzatok harmonikus szerkesztése elvárt igény. Nagyméretű nyílászárókat inkább a funkcionális követelményeknek megfelelően az udvari homlokzatokra helyezzünk. Szolgáltató épületnél a földszinti nyílászárók portálszerű kialakítása is indokolt lehet.

Itt sem javasoljuk a természetestől eltérő hatású felületek, élénk színek alkalmazását. A lábazatképzésnél használjunk kő, téglaburkolatokat, a homlokzatvakolatok lehetőleg világos színekkel készüljenek, a tetőfedésnek leginkább cserépfedés illik a környezetbe.

Az utcai kerítés mindenképpen áttört hatású legyen, időtálló anyagból, visszafogott színezéssel, hogy érvényesülhessen a gondozott kert látványa az utca felől is.

Nagy területigényű létesítmények esetén javasoljuk a főút felőli tagoló és takaró növénytelepítések megvalósítását, különösen a település széleken. A telepszerű fejlesztések esetén elegendőnek tartjuk a bejárat figyelemfelhívó kihangsúlyozását, nagyméretű reklám és hirdetőoszlopok (totemek) elhelyezését kerüljük, nem illik a falusi környezetbe és a meglévő épületek között a településképet romboló hatása van.

Vendéglátó létesítmények esetén fogyasztó teraszok kitelepülését közvetlenül az útmenti közterületre nem ajánljuk. Ezek irányultságát a települést körülvevő természeti táj felé javasolt meghatározni, részben a forgalom zavaró hatása miatt, részben a vibráló utcaképi hatások elkerülése végett. Az idényjellegű kereskedelmi egységek jelenléte nem ellentétes a terület adottságaival, de csak igényes építészeti kivitelű és egységes arculatú pavilonok elhelyezését tartjuk a fejlődő településképi arculatnak megfelelőnek. Fontos szempont, hogy a fejlődő gazdasági aktivitás egy tudatosan igényes vizuális megjelenéssel párosuljon.

Változó megjelenésű lakóterületek

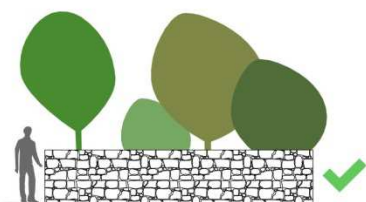
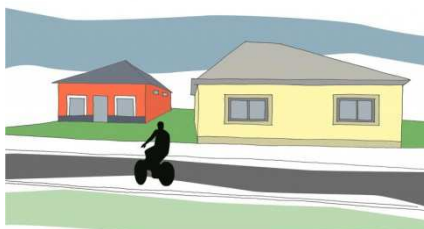
TELEPÍTÉS, TÖMEGFORMA, ANYAGHASZNÁLAT, HOMLOKZATKÉPZÉS

Ezek a területen az ingatlantól függően szabadonálló és oldalhatáron álló beépítés a jellemző. Az épületek szintszáma földszintestől fokozatosan nő az tetőtérbeépítésűekig, ill. a terepadottságoktól függően pinceszintek és alagsorok is megvalósíthatók itt. Az épületek jellemzően magastetővel készültek. Ezt az utcarészenként, falurészenként kialakult rendet vegyük figyelembe. Általánosan a házat az utcától a többi épülettel egy vonalba, előkerttel építsük. Katalinpuszta újabb beépítésű részein a teleken mélyen behúzott épületelhelyezés is lehetséges a környezetébe illeszkedően. Ezen a területen változatos tetőformák jellemzők, a legújabbban beépült területek esetén merül fel az egyedi tetőformák alkalmazásának igénye, de fontos szempont a már meglévő épületekhez való alkalmazkodás szükségessége. A tetőhajlásszög esetében igazodjunk környezetünkhöz, túl alacsony, vagy túl meredek tetőszögek idegenként hatnak ebben a közegben is. Természetesen igényes építészeti formaalakítással bármilyen tető készülhet, de annak indokoltságát esztétikailag is át kell gondolnunk. A magasság, tetőforma és homlokzati tagoltság tekintetében vegyük figyelembe a szomszédos épületeket. Ezek adják meg az alapvető illeszkedési szabályokat, hozzájuk is idomulva valósítsuk meg elképzeléseinket.

Mivel az épületek az utcákban nem teljesen egykorúak ezért ezek homlokzati tagoltsága, nyílászáróik is építési korukat, az éppítettők izlését tükrözik, ez azt jelenti, hogy nem kizárólagos elvárás az álló formátumú nyílászáró. Azonban az igényes homlokzati arányok megvalósítására törekedni kell. Nagyméretű nyílászárókat inkább a funkcionális követelményeknek megfelelően az udvari homlokzatokra helyezzünk.

Itt sem javasoljuk a természetestől eltérő hatású felületek, élénk színek alkalmazását. A lábazatképzésnél használjunk kő, téglaburkolatokat, a homlokzatkakolatok lehetőleg világos színekkel készüljenek, a tetőfedésnek leginkább cserépfedés illik a környezetbe.

Az utcai kerítés mindenképpen áttört hatású legyen időtálló anyagból, visszafogott színezéssel, hogy érvényesülhessen a gondozott kert látványa az utca felől is. Ezt az elvárást árnyalják azokon a területeken épülő kerítéstípusok, ahol a domborzati viszonyok támfal szerű kiépítést indokolnak. Itt javasoljuk a természetes anyagú, burkolatú kerítésfalak építését, valamint a növénytelepítésekkel gazdagított támfalak megvalósítását.

MAI PÉLDÁK

A ma építésze lesz a falu holnapi jövője. Ezeknek a szavaknak a terhe nyomja valamennyi házépítő vállalat tudattalanul is. Akkor lesz szervesen fejlődő egy település, ha az építés helyi hagyománya tovább él. Ez nem csak formai jegyeket jelent, hanem elsősorban egy magatartásformát, mely az adott utca, falurész már ott álló házaihoz viszonyul.

A jó mai épületek nem csak az utcaképben arányosak, de építési programjukban is takarékosak, nem nőnek túl a szomszédot és egységben gondolkodva, azonos műszaki és építészeti igénnyel készülnek el.

A bemutatott példák nem mindegyike valójában Szendehegyről, hanem a tágabb térség településeiről is készültek illusztrációs fényképek.

Az oromfalas kialakítás példái változatos burkolati kialakításokkal, arányosan elhelyezett nyílászárókkal.

Hagyományos beépítésű környezetbe is illeszkedő, egyszerű ormfalas tömegképzés a tornác, mint építészeti elem kortárs megfogalmazásával.

A nagy alapterületű, terjedő házak tömegének tagolása, bontása szükséges. A lakókörnyezetbe is illeszkedő természetes anyaghasználat, igényes részletképzéssel vonzó településképi megjelenés érhető el.

Homlokzati anyagváltás csökkenti a nagyméretű épülettömeg kedvezőtlen vizuális hatását. A természetes burkolatok illenek a gazdag növényállományú környezetbe.

Hangsúlyos bejárat a falazat monotonitását megtörő növény elhelyezésekkel az otthonosság kellemes érzését kelti az érkezőben.

UTCÁK, TEREK

Szendehelyre jellemzőek a dús növényzettel tarkított utcaképek.

A legtöbb helyen az árnyat adó utcafásítás mellett, virágos előkertek, útszegélyek teszik otthonossá az adott településrészt.

Javasoljuk a közelmúltban létrejött új utcákon az utcafásítás megvalósítását. Itt a fasorok telepítésénél ne csak dísfákban gondolkodjunk, hanem a településre jellemző hagyományt folytassuk gyümölcsfák közterületre való kiültetésével is. Nemcsak az árnyat adó fák, hanem a szomjoltó gyümölcsöt termő fák is hasznosak.

A közterületek burkolatainál ismételten javasoljuk a hagyományos természetes anyagú, hatású kő, téglaburkolatok alkalmazását.

Szabadság utca „ősfás” utcaképe.

Díszfasor a Kápolna utcában.

HIRDETÉSEK, REKLÁMTÁBLÁK

Hirdető- és reklámtáblák elhelyezésénél fontos szempont, hogy helyi szolgáltatásokat és termékeket jelenítsenek meg. A világkereskedelmi cégek hirdetéseit nem egy kis faluba való még akkor sem, ha történetesen országos főút halad át rajta. A községet megközelítő közút hirdetéseit nem nyomhatják el az utak kanyarulatában felbukkanó látképet.

A reklám legyen a reklámozó arca is, ezért fontos, hogy a közterületen megjelenő arculat igényes legyen mind grafikai tervében, mind anyaghasználatában. A településre látogató számára vonzó, ha a reklámtábla hordozza magában a Szendehelyre jellemző német identitást, legyen helyi íze a cégérnek is.

A kihelyezett hirdetőtáblák, cégfeliratok, intézményi feliratok, emléktáblák legyenek a házhoz illő, egyedi tervezésűek, melyek megvalósításához hozzáértő szakember segítségét vegyék igénybe.

A táblák mérete, alakja igazodjon a hordozó felülethez, az épülethez. A figyelemfelkeltési igényünket fejezzük ki mértékletesen és igényesen. Az anyagválasztásnál mindig gondoljunk az időtállóságra is, hiszen a legtöbb hirdetési felület kültéren kerül elhelyezésre. Mívesen kidolgozott és ötletes üzletfeliratot, cégért készíttessünk, kerüljük a villódzó, harsány reklámtáblákat.

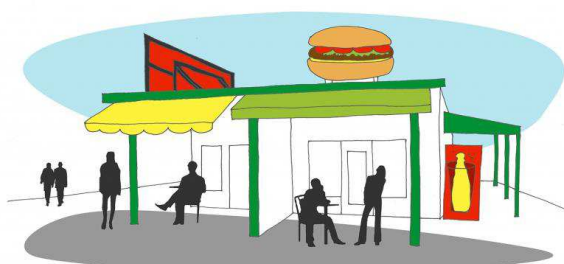
A 2-es út melletti területek kereskedelmi és vendéglátó egységeinek hirdetéseire javasoljuk egységes reklámhordozó, ill. hirdetési felület megvalósítását, ahol a település arculatához illő utcabútorokkal, építményekkel jelenhetnek meg a vállalkozások figyelemfelkeltési és hirdetési igényei.

Az átmenő forgalom gazdasági hatására építő kereskedelmi és vendéglátó egységek kitelepüléseit is egységes arculatú utcabútorokkal, napvédő tetőkkel és hirdetési felületekkel javasoljuk szabályozni, melynek arculatát szakember bevonásával szükséges létrehozni. Kíváncsok, hogy a településsel csak ezeken a helyeken találkozók is vonzóbb faluképet kapjanak Szendehelyről, egyúttal a kínált szolgáltatás minőségét is emeli az igényes környezetben való kiszolgálás és árusítás.

Javasoljuk elkészíttetni garfikus bevonásával a látványérintett területek hirdetéseinek grafikai arculati útmutatóját.

A pavilonszerűen kitelepülő egységek ideiglenes építményeinek megvalósításánál is javasoljuk a természetes anyagok használatát, ill. a figyelemfelkeltés igénye ellenére is kerüljük a rikító színek, villódzó felületek alkalmazását

A 2-es út látványérintett területén a helyi szolgáltatások reklámozása a település gazdasági életét tekintve is elvárt igény. Bár a főútvonal mentén történő hirdetések mindig figyelembe veszik az jármű-közlekedés sebességét és észlelési idejét, fontos szempont, hogy a hirdetések mérete illeszkedjen épített környezetük léptékéhez is.

Vidéken vagyunk, a hirdetés is legyen egyszerű, egyértelmű, autentikus.

IMPRESSZUM

SZENDEHELY KÖZSÉG ÖNKORMÁNYZATA

Szendehely honlapcíme: www.szendehely.hu

Szendehely e-mai l címe: szendesu@t-online.hu

Szendehely postai címe: 2640 Szendehely, Rákóczi u. 2.

Telefon: +36-35-376-003

Polgármester: Altsach Ignác

polgarmester e-mail címe: szendesu@t-online.hu

Főpítész: Jámbor László

főépítész e-mai l címe: jambor.laszlo43@gmail.com

SZERKESZTETTE: Kovács Miklós/Kovaterv Kft.

SZÖVEG: Jámbor László, Kovács Miklós

FOTÓ: Jámbor László, Kovács Miklós, szendehely.hu, 18. oldal fotói: Kovács Dóra

GRAFIKAI TERVEZÉS : Kovács Miklós

Szendehely, 2017.

